ADVIES

“Geen geld maakt niet gelukkig”

BREDE RAAD 010

ERVARINGEN VAN DE ROTTERDAMMER

Brede Raad 010

010-2680611

info@brederaad-010.nl

juni 2020, Brede Raad 010

Voor woord

Geen geld maakt niet gelukkig

De gemeente Rotterdam heeft, in het kader van het VN-Verdrag inzake de rechten van mensen met een beperking en chronische ziekte, een belangrijke taak om randvoorwaarden te scheppen om mensen met een beperking volwaardig mee te *kunnen* laten doen in Rotterdam. De Brede Raad 010 adviseert de gemeente Rotterdam hier inhoud aan te geven door **een integrale aanpak op te zetten om de financiële positie van mensen met een beperking te verbeteren. Hierbij denkt de Brede Raad 010 ten minste aan de aanpak van armoede, schulden, de Participatiewet, de bijzondere bijstand, het Preventie Akkoord Gezond 010 en zorg, welzijn en jeugdhulp.**

Eerder dit jaar adviseerde de Brede Raad 010 over de Lokale Agenda Toegankelijkheid[1] van de gemeente Rotterdam. Dit advies sluit daar op aan.

De titel van dit advies is begrijpelijkerwijs een aangepaste variant van de uitspraak “Geld maakt niet gelukkig”. Uiteraard valt daar over te twisten. Echter alleen in liefde, aandacht en in een goede gezondheid leven zonder of met zeer weinig geld ter beschikking is maar heel weinig mensen gegeven.

Dit advies gaat over een groep Rotterdammers bij wie veel verborgen leed schuil gaat. De afgelopen jaren is fors gesneden en bezuinigd in de voorzieningen en zijn de kosten vooral gestegen. Deze Rotterdammers moeten vaak existentiële keuzes maken om te kunnen “overleven” in plaats van volwaardig mee te kunnen doen en volledig te kunnen participeren in de huidige samenleving. Hetgeen zij wel graag willen en wensen en wat vanuit de huidige “participatiemaatschappij” ook van ze wordt verlangd. Een positie die door de huidige Corona-crisis nog meer onder druk is komen te staan en die ook heeft gezorgd voor (nog meer) isolement. De effecten van de Corona-crisis op Rotterdammers met een beperking volgen wij nauwlettend en wij zullen de gemeente blijven voeden met hun ervaringen. De input en signalen die ten grondslag liggen aan dit advies zijn opgehaald en samengesteld voordat de Corona-crisis zijn intrede deed.

Rotterdammers met een beperking die geen regulier werk hebben, bevinden zich in een steeds slechtere financiële positie. Zij hebben moeite om in hun basisbehoeften te voorzien, zoals het betalen van hun huur, kleding, medicijnen of eten.

[1] Brede Raad 010 (2020) *De LAT is de start*

De Brede Raad 010 sprak diverse Rotterdammers met een lichamelijke, zintuiglijke, psychische of verstandelijke beperking of een chronische ziekte, die zelfstandig wonen over hun financiële positie. De ervaringen zijn duidelijk: mensen met een beperking, die niet regulier hun inkomen (kunnen) verdienen, hebben te maken met:

1) Een slechtere financiële positie ten opzichte van vijf jaar geleden
2) Een slechtere financiële positie ten opzichte van mensen zonder beperking

Dit zorgt voor stress, negatieve gevoelens en gebrek aan mogelijkheden om maatschappelijk of sociaal mee te kunnen doen. Kortom: inclusie van mensen met een beperking wordt belemmerd.

De Brede Raad 010 gaat graag met de gemeente Rotterdam in gesprek over dit advies en over hoe we kunnen toewerken naar een gelijkwaardige uitgangspositie voor alle Rotterdammers, met en zonder beperking.

Koen van Dijk

Directeur-voorzitter Brede Raad 010

Inhoud

Ervaringen van Rotterdammers	6
Steeds minder geld	8
Slechtere positie	12
Maatschappelijke en mentale gevolgen	18
Conclusie en adviezen	21

Ervaringen van Rotterdammers[2]

“Ik heb een koud huis, in de winter draag ik binnen drie lagen dikke kleding, anders worden de energiekosten te hoog en dat red ik niet.”

“Ik wil niet in de schulden komen, maar ben bang dat ik er wel in kom.”

“Ik eet niet gezond, ik heb geen geld om gezond eten te kopen. Op een boterham met pindakaas overleef ik het ook wel.”

“De achterstand (rood staan) die ik heb kan ik moeilijk wegwerken, ik kan niet werken en mijn inkomen is te laag om uit de problemen te komen, ik weet het echt niet meer.”

“Als ik door de stad rijd met mijn rolstoel, denk ik: ik wil ook op het terras zitten, lekker in de zon, maar helaas, ik heb geen geld voor een drankje op het terras. Ik ben bang dat ik zo vereenzaam.”

“Mensen met een depressie komen tot weinig; zijn geneigd de hele dag in hun bed te blijven. De financiële situatie waarin iemand zit, versterkt dat. Je kan niet naar iemand toe, je kan je kinderen niets geven. Alles kost geld. Er heerst veel schaamte. Het belemmert herstel. Wat herstel ondersteunend is, zijn sociale contacten en iets leuks voor jezelf kunnen doen. Dat zorgt er voor dat je je weer mens kan voelen.”

“Mijn kleinkinderen zijn jarig, maar ik kan geen cadeautje voor hen kopen.”

“De laatste kerst had ik geen kerstboom, dat vond ik zo erg, en miste het kerstgevoel heel erg.”

[2] Dit is een greep uit de ervaringen van Rotterdammers met een beperking met hun financiën. Één ervaringsverhaal is niet tekenend voor het gros van de ervaringen van Rotterdammers met een beperking.

“Ik kan niet meedoen. Ik ben blut. Ik zit thuis, ben zo goed als blind. Mijn avondeten is chips. Ik word dik en heb een ongelooflijk schuldgevoel. Mijn dokter zegt dat ik meer moet bewegen en eruit moet, maar hoe dan?”

“Ik ben al vijftien jaar niet op vakantie geweest, met het vakantiegeld kom ik weer even uit het rood.”

“Als we met een groepje vrienden iets leuks gaan doen, haak ik snel af. Ik kan het niet betalen.”

“De vaste kosten zijn nauwelijks te betalen, ik heb veel stress als er opeens een onverwachte rekening komt.”

“Ik rook niet, ik drink niet, maar ik moet wel eten”

“Ik ben eigenlijk zo boos, door alle bezuinigingen kom ik steeds verder in de shit.”

“Ik heb niet gevraagd om deze handicap, ik moet er mee dealen en dat is lastig genoeg. Doordat ik geen geld heb voor sociaal contact heb ik weinig kans om iemand te ontmoeten waar ik een leuke relatie mee kan opbouwen.”

“Ik moest stoppen met sporten, ik kan de contributie en het vervoer niet meer betalen.”

Minder geld

Mensen met een beperking zitten in een moeilijkere financiële positie dan vijf jaar geleden

Volgens de Rotterdammers die de Brede Raad 010 gesproken heeft, is hun financiële positie ten opzichte van enkele jaren geleden verslechterd. Het begon met de stapeling van regelingen en veranderingen in tegemoetkomingen. Zowel landelijk als gemeentelijk zijn er veel toeslagen en kwijtscheldingen geschrapt. Voor velen was 2015 een kantelpunt: de Wtcg was een jaar eerder afgeschaft, de Participatiewet kwam en er werd een eigen bijdrage voor voorzieningen ingevoerd. Dat de financiële positie van mensen met een beperking is verslechterd de afgelopen jaren, blijkt ook uit onderzoek. Zo bevond in 2016 een kwart van de personen met een beperking zich in armoede, ten opzichte van een vijfde in 2009.[3] Alle veranderingen bij elkaar, zorgen ervoor dat mensen met een beperking het steeds moeilijker hebben om rond te komen. Zij zitten in een situatie waar zij niet uit kunnen komen, waardoor het op de langere termijn een steeds wranger knelpunt wordt.

1. De langdurigheidstoeslag is afgeschaft

De langdurigheidstoeslag gold tot 2015. Wanneer iemand langer dan vijf jaar een laag inkomen had, kreeg hij een jaarlijkse toelage van 341 euro als alleenstaande en 486 euro als echtpaar.[4] Met de langdurigheidstoeslag kon je aankopen als een wasmachine of een koelkast doen. Nu kunnen Rotterdammers met een laag inkomen jaarlijks een individuele inkomenstoeslag van 120 euro aanvragen.[5] Mensen worden geacht te sparen voor een dergelijke uitgave, terwijl hun inkomsten vaak lager zijn dan hun uitgaven, vertelt een Rotterdammer.

2. De tegemoetkoming ziektekosten is versoberd

Per 1 januari 2014 is de Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten (Wtcg) afgeschaft. De Wtcg was een speciale financiële tegemoetkoming die de overheid verstrekt aan chronisch zieken en gehandicapten. Deze tegemoetkoming compenseerde de extra kosten die chronisch zieken en gehandicapten vanwege hun gezondheidsproblemen maken. Dit was een jaarlijks bedrag van 375 euro.[6]

Vanaf 2014 konden Rotterdammers met een beperking de Tegemoetkoming Meerkosten Zorg (TMZ) bij de gemeente aanvragen. Dit was een bedrag van 200 euro per jaar. In 2019 is de TMZ afgeschaft. In plaats hiervan heeft de gemeente Rotterdam de Rotterdamse collectieve zorgverzekering ingevoerd.[7] Hiermee worden echter niet meer alle kosten vergoed. De (extra) kosten die mensen vanwege de beperking moeten maken, zijn niet minder geworden.

[3] www.trouw.nl (3 december 2019) en vgn.nl
[4] Rotterdam.sp.nl (december 2014)
[5] www.rotterdam.nl/loket/individuele -inkomenstoeslag
[6] www.pricewise.nl/zorgverzekering/faq/wtcg
[7] www.zorgwijzer.nl/zorgverzekering2019

3. Het mantelzorgcompliment is afgeschaft

Tot 1 januari 2015 was de landelijke overheid verantwoordelijk voor het mantelzorgcompliment.[8] Sinds 1 januari 2015 is het de taak van gemeenten om jaarlijks zorg te dragen voor een blijk van waardering voor mantelzorgers. In Rotterdam wordt dit de mantelzorgwaardering genoemd.[9] Het mantelzorgcompliment was een jaarlijks bedrag van 200 euro dat vrij te besteden was als dank aan een mantelzorger. Dit bedrag is in 2015 vervangen voor een gratis Rotterdampas met 25 euro OV-tegoed.[10] Geïnterviewde mensen geven aan dat zij sindsdien minder snel hulp durven vragen, omdat ze er niets voor kunnen ‘teruggeven’.

“Er is veel veranderd. De tegemoetkoming voor ziekte is verminderd, er is geen mantelzorgcompliment meer. Dat lijken misschien kleine dingen, maar voor mij was het erg belangrijk. Vroeger gaf ik die 200 euro aan mijn dochter. Zij heeft voor haar broertje gezorgd toen het met mij niet goed ging. Ze zat zelf ook in de bijstand. Het was dan zo fijn om dat extraatje te kunnen geven. Voor mij maakte dat een klein beetje goed dat ik haar steeds lastig moest vallen. Doordat die 200 euro is weggevallen, vind ik het veel lastiger om hulp te vragen aan mijn kinderen. Ik belast ze al zoveel, wil ze niet extra belasten.” (vrouw, 57 jaar)

4. De afvalstoffenheffing wordt niet meer volledig kwijtgescholden

De afvalstoffenheffing is een belasting die Rotterdammers jaarlijks moeten betalen. Als iemand niet in staat is om deze belasting te betalen, dan kan diegene een kwijtscheldingsverzoek indienen bij de gemeente. Tot 2015 werd het gehele bedrag kwijtgescholden. In 2015 is de kwijtschelding 70% van het bedrag en in 2016 60% van het bedrag. Dat betekent dat ook na kwijtschelding altijd een deel overblijft dat iemand zelf moet betalen.[11] Vanaf 2020 wordt 76,5% kwijtgescholden als dat wordt aangevraagd. Rotterdammers geven aan dat zij het prettig zouden vinden als dit automatisch gebeurde.

5. De huren stijgen harder dan de huurtoeslag

Uit berekeningen van de Woonbond[12] blijkt dat door het aanpassen van de Huurtoeslagwet (2019) huurders op jaarbasis 24 euro mislopen, oplopend tot 94 euro vanaf 2022. Daardoor moeten mensen steeds meer geld besteden aan hun woning.

Een Rotterdammer vertelde dat zij – doordat zij in een aangepaste woning woont – 35 tot 40 procent van haar inkomen besteedt aan huur.

---

[8] www.ombudsmanrotterdam.nl/web/uploads/2017/07/Rapport-2015.2066-website.pdf
[9] www.pro3.nu
[10] www.rotterdam.nl/loket/mantelzorgverklaring
[11] www.ombudsmanrotterdam.nl/kwijtscheldingafvalstoffenheffing-de-noodzaak-van-een-auto
[12] https://www.ad.nl/binnenland/huurtoeslag-fors-lager-in-de-komende-jaren~add8e410/

Dat is hoger dan het Nibud als acceptabel aanhoudt. Het Nibud zag dat de afgelopen tien jaar niet eerder zo’n groot deel van het budget is opgegaan aan vaste lasten:

“Het Nibud maakt zich zorgen om huishoudens die meer dan 60 procent kwijt zijn aan de vaste lasten. Idealiter is een huishouden niet meer dan de helft van zijn inkomen daaraan kwijt, uiteraard afhankelijk van het inkomen en de woonsituatie. Na aftrek van de vaste lasten is de rest van het inkomen nodig voor de reserveringsuitgaven, huishoudelijke uitgaven en sociale participatie. Hieronder vallen posten als voeding, kleding, inventaris, onderhoud van de woning en vrijetijdsuitgaven.”[13]

De hogere huurkosten kunnen niet via de Bijzondere Bijstand worden aangevraagd, terwijl het wel aantoonbare meerkosten zijn.

6. Verhoging van het lage BTW-tarief

Vanaf 1 januari 2019 is het lage BTW-tarief verhoogd van 6% naar 9%. Dit heeft onder meer betrekking op geneesmiddelen, hulpmiddelen, water, gas, gezonde voedingsmiddelen. Zaken die juist voor mensen met een beperking van groot belang zijn.

De uitgaven van mensen met een beperking zijn gestegen, terwijl de inkomsten niet zijn gestegen. Mensen vertellen dan ook dat ze geen geld hebben om mee te kunnen doen in de samenleving en dat er geen sprake is van een behoorlijke levensstandaard. Behalve praktische problemen zijn er ook sociale problemen. De Brede Raad 010 hoort bijvoorbeeld dat mensen geen (gezonde) voeding kunnen betalen, wat tegenstrijdig is met het Preventieakkoord Gezond010. Mensen kunnen minder geneesmiddelen betalen, geen of minder hulpmiddelen aanschaffen, niet meer meedoen met het verenigingsleven en hebben moeite met het onderhouden van sociale contacten. Er heerst veel schaamte waardoor het probleem niet aan de oppervlakte komt. Mensen vertellen dat hun financiële situatie er voor zorgt dat zij kampen met sociale en psychische gevolgen.

Volgens het VN Verdrag inzake de rechten van mensen met een beperking, hebben mensen met een beperking recht op een behoorlijke levensstandaard:

"Iedereen heeft het recht op een adequate levensstandaard voor de gezondheid en welzijn van hemzelf en zijn familie, inclusief voedsel, kleren, huisvesting en medische zorg en noodzakelijke sociale zorg, en het recht op sociale zekerheid in het geval van werkloosheid, ziekte, invaliditeit, weduwschap, oudere leeftijd of ander tekort aan broodwinning in omstandigheden die buiten zijn controle liggen.”[14]

Dit lijkt nu niet het geval te zijn. Een inclusieve samenleving, waarin iedereen volwaardig en naar eigen vermogen kan meedoen, is daarmee in het geding.

[13] https://www.nibud.nl/beroepsmatig/nibud-meer-dan-helft-van-budget-op-aan-vaste-lasten/

[14] VN Verdrag inzake rechten van mensen met een beperking

De afgelopen jaren zijn diverse tegemoetkomingen voor mensen met een beperking – of een laag inkomen – geschrapt of versoberd. Elk jaar kregen mensen met een beperking een tegenvaller voor de kiezen en verslechterde hun financiële positie.

Verslechtering financiële positie van mensen met een beperking	2014	2015	2016	2018	2019	2020
Langdurigheidstoeslag		Van € 486 voor echtparen en € 341 voor alleenstaanden naar € 120 pp. Dus -/- € 366 voor echtparen en -/- € 221 voor alleenstaanden				
Tegemoetkoming ziektekostenverzekering Wtcg TMZ Invoering collectieve zorgverzekering	-/- € 375			Van € 200 naar €0*. € 177 i.p.v. € 102 regulier: -/- € 75		
Mantelzorgcompliment		Van € 200 naar € 60 Rotterdampas en € 25 OV: -/- € 115				
Kwijtschelding afvalstoffenheffing	100%	70%	60%			76,5%
Huurtoeslag					-/-€ 24**	

*was in 2017 nog € 275

**loopt op tot -/-€ 94 in 2022

Slechtere positie

Mensen met een beperking hebben een slechtere financiële positie ten opzichte van mensen zonder beperking

De (financiële) situatie van Rotterdammers met een beperking verschilt van die van mensen zonder beperking. Dat blijkt niet alleen uit de verhalen die de Brede Raad 010 heeft opgehaald, maar ook uit diverse onderzoeken. Zo hebben mensen met een beperking een grotere financiële achteruitgang meegemaakt dan mensen zonder beperking[15] en lopen mensen met een beperking een dubbel zo groot risico op armoede dan mensen zonder beperking.[16] Van de mensen met een psychische beperking loopt één derde het risico op armoede.[17]

In 2019 omschrijven Iedere(in), samen met Per Saldo, Reuma Nerderland, LOC, KBO-PCOB en de Patiëntenfederatie Nederland het als volgt[18]:

Mensen met een beperking of chronische ziekte betalen niet alleen de zorgverzekering, het eigen risico en eigen bijdragen voor de Wmo, Wlz en Zvw. Zij betalen ook voor niet-verzekerde zorg, zoals hulpmiddelen, fysiotherapie, maaltijdvoorzieningen en medicijnen. Zij hebben bovendien hogere woon- en leefkosten, zoals voor keuringen voor een parkeervergunning, hoge servicekosten bij aangepast wonen en extra kosten om te kunnen participeren op het werk of op school. Deze stapeling van zorgkosten leidt ertoe dat mensen met een beperking of chronische ziekte soms de noodzakelijke zorg mijden, meer pijn en ernstigere klachten krijgen en dat zij en hun familie minder deelnemen aan de samenleving.

Tegelijkertijd gaat de gemeente Rotterdam in haar tegemoetkomingen in de Bijzondere Bijstand uit van de Nibud-norm, die gebaseerd is op de ‘gemiddelde’ persoon. Mensen met een beperking hebben echter geen gemiddeld leven. Bij het aanhouden van de Nibud-norm wordt uitgegaan van de kosten die een normaal huishouden aan energiekosten heeft. Mensen met een beperking hebben over het algemeen minder inkomsten dan mensen zonder beperking en zijn al geneigd om zuiniger te leven. Het uitgaan van de Nibud-norm geeft daarom geen realistisch beeld van de meerkosten die mensen met een beperking maken.[19] De Brede Raad 010 constateert dan ook dat mensen met een beperking er met het hanteren van de Nibud-norm financieel verder op achteruitgaan.

1. Mensen met een beperking komen moeilijk aan betaalde arbeid

De mensen die de Brede Raad 010 heeft geïnterviewd, hebben geen betaalde arbeid. Zij geven aan dat dat een direct gevolg is van hun beperking. Zij willen wel graag werken, maar worden niet aangenomen. Zij hebben daardoor minder kansen om uit hun moeilijke financiële situatie te komen.

---

[15] Vilans.nl *Armoede bij mensen met beperkingen (2013)*
[16] Sociaal.net (3 december 2019)
[17] Vilans.nl *Armoede bij mensen met beperkingen (2013)*
[18] Ieder(in), Per Saldo, Reuma Nederland, LOC, KBO-PCOB, Patiëntenfederatie Nederland, brief aan Tweede Kamer, 04-09-2019
[19] Brede Raad 010 (2019) *Advies Wijzigingen Bijzondere Bijstand*

“Ik ben nog jong en wil niet altijd weinig geld hebben. Een baan zal niet lukken en ik wil geen schulden opbouwen.” (man, 31 jaar)

De werkloosheid onder mensen met een beperking is tussen 2012 en 2016 toegenomen en is meer dan de helft hoger dan bij mensen zonder een beperking. Van de volwassenen in Nederland heeft 72% een betaalde baan. Voor mensen met een fysieke beperking ligt dit percentage slechts op 36%, voor mensen met psychosociale problemen op 22% en voor mensen met een verstandelijke beperking op 21%. Van volwassen mensen met autisme heeft 45% een betaalde baan.
Jongeren die klaar zijn met voortgezet speciaal onderwijs (met of zonder diploma) hebben minder kansen op werk dan hun leeftijdsgenoten in regulier onderwijs. De onderwijsinspectie vindt het hoge percentage schoolverlaters in het VSO dat er niet in slaagt verder te leren of aan het werk te gaan zorgwekkend. Slechts 20% van de leerlingen met het uitstroomprofiel arbeidsmarkt heeft een baan.[20]

Uit de eindevaluatie van de Participatiewet die het Sociaal Cultureel Planbureau in 2019 heeft uitgevoerd blijkt dat de kansen van mensen met een beperking op de arbeidsmarkt en de mogelijkheid om voldoende inkomen te genereren sinds de invoering van de Participatiewet in 2015 eerder zijn afgenomen dan toegenomen.

De Participatiewet heeft als doel om meer mensen te laten deelnemen aan het arbeidsproces en hen minder afhankelijk te maken van een uitkering. Ook is het de bedoeling dat de Participatiewet duidelijkheid en uniformiteit biedt in het begeleiden van arbeidsbeperkten naar werk. Deze doelstellingen blijken de afgelopen jaren niet te zijn behaald. Voor jonge arbeidsgehandicapten is de kans om werk te vinden sinds de invoering van de Participatiewet wel toegenomen. De banen waarin zij terechtkomen, zijn echter vaker van tijdelijke aard. Hun inkomen is gedaald. Voor mensen met een Wsw-indicatie is de kans op werk sinds de

invoering van de Participatiewet afgenomen, hun uitkeringsafhankelijkheid nam toe. Voor hen blijkt de nieuwe regeling ongunstig uit te pakken. Voor mensen die een bijstandsuitkering ontvangen heeft de Participatiewet nauwelijks effect. Hun kansen op een baan waren laag vóór de invoering van de Participatiewet en zijn dat sinds 2015 nog steeds.

Eindevaluatie Participatiewet SCP[21]

[20] Iederin (2019) *Schaduwrapport VN Verdrag Handicap*

[21] SCP (2019) *Eindevaluatie Participatiewet*

2. Er zijn te weinig geschikte aangepaste en/of aanpasbare woningen

Als je een lichamelijke beperking hebt en in een voor jou aangepaste woning woont, kan je niet zomaar verhuizen naar een goedkopere woning. Je bent daardoor gebonden aan een hogere huur. Wanneer meer aanpasbare[22] of aangepaste woningen zouden zijn, hebben mensen met een beperking meer (financiële) keuze. Het tekort aan geschikte aangepaste en/of aanpasbare woningen blijkt ook uit onderzoek van Iederin.[23]

Dit knelpunt kwam onlangs nog in de Tweede Kamer ter sprake, toen minister Knops (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) in een brief de te hoge huur- en koopprijzen noemde als belangrijk knelpunt uit het onderzoek van Verweij-Jonker (2019) naar de aard en de omvang van de vraag en het aanbod naar specifieke woning en/of woonzorgarrangementen voor mensen met een beperking en de knelpunten in de match tussen vraag en aanbod.[24]

Belangrijk is dan ook, dat de huur/koopprijzen van aangepaste woningen niet hoger liggen dan soortgelijke niet-aangepaste woningen, dan wel dat de meerkosten vergoed worden.

3. De meerkosten vanwege de beperking zijn moeilijk aan te tonen

Als mensen door bijzondere omstandigheden extra kosten moeten maken die zij niet kunnen betalen, kunnen zij bijzondere bijstand aanvragen bij de gemeente. Om bijzondere bijstand te krijgen voor kosten die je maakt in verband met de beperking, moet je kunnen aantonen dat je *meerkosten* maakt door de beperking. Echter, uit de interviews blijkt dat mensen deze meerkosten vaak niet vergoed krijgen, omdat het erg lastig is om te kunnen aantonen en omdat de gemeente Rotterdam de Nibud-norm aanhoudt bij het vaststellen van de meerkosten.

Een voorbeeld zijn de warmtekosten. Tot twee jaar geleden stond daar in de Bijzondere Bijstand een vast bedrag voor, ingedeeld in categorieën. Nu moet de aanvrager de meerkosten van energieverbruik aantonen. De gemeente gaat uit van een gemiddeld bedrag aan energiekosten. Daarvoor worden Nibud-bedragen gehanteerd.

De Nibud-norm is vastgesteld op het gemiddelde van de Nederlandse bevolking. Mensen met een beperking langs de meetlat van een gemiddeld leven leggen is niet realistisch, omdat hun leven, kansen en uitgavenpatroon in de regel onder het gemiddelde liggen, zo vertellen de Rotterdammers die de Brede Raad 010 gesproken heeft. Communicatie over (welke) meerkosten iemand vergoed kan krijgen, is eveneens belangrijk. Rotterdammers hebben aangegeven de informatie hierover niet altijd helder te vinden.

---

[22] Aanpasbaar bouwen is het realiseren van woonruimte die van meet af aan voor iedereen beter bruikbaar is en die daarenboven op eenvoudige en daardoor relatief goedkope wijze kan worden aangepast indien daar om een of andere reden behoefte toe ontstaat (Bron: Verweij-Jonker Instituut (2019) *Maatwerk in wonen*

[23] Iederin (2019) *Schaduwrapport VN Verdrag Handicap*

[24] Knops, R.W. (februari 2020) brief aan Tweede Kamer

4. Psychische kwetsbaarheid heeft effect op financieel beheer

Mensen die psychisch kwetsbaar zijn, zijn in periodes waarin hun problematiek opspeelt niet altijd goed in staat hun financiën op orde te houden, bijvoorbeeld door PTSS of depressies.

“Je hebt dan echt je handen vol aan gewoon je dag door te komen. Je bent bang. En dan jaagt het hebben van weinig geld en alle regels extra angst aan. Als je alleen maar dood wilt, interesseert geld ook niet. Dat heeft consequenties (vrouw, 57 jaar).”

“In depressieve periodes hebben mensen met psychische kwetsbaarheid weinig puf om hun post open te maken. Dat zorgt voor een groter risico op schulden. Als je manisch depressief bent, lig je vaak hele dagen in bed. Mensen gaan dan niet meer naar de supermarkt, dat is een veel te grote stap. Dus gaan mensen eten bestellen. Zo raken zij in de schulden. Als mensen manisch zijn, doen ze juist eerder impulsieve aankopen. Dan gaan zij opeens kleding kopen, of een fiets. Je let dan niet meer op wat wel en niet kan. Bij psychoses staan mensen zo ver van de werkelijkheid af, dat ze geen post meer open maken, ze hun ziektekostenverzekering opzeggen omdat ze denken dat artsen hen willen vergiftigen. Dat heeft allemaal effect op je financiën.” (vrouw, 57 jaar)

5. Mensen met een beperking pakken niet zomaar het openbaar vervoer

Mensen met een beperking zijn afhankelijk van het openbaar vervoer en/of het doelgroepenvervoer. Zij kunnen niet kiezen voor ‘gratis’ vervoersvormen zoals wandelen of fietsen. De Brede Raad 010 hoort van Rotterdammers met een beperking dat zij er vaak voor moeten kiezen thuis te blijven, omdat zij de reiskosten niet kunnen betalen van en naar (onder andere) zorg, sociale contacten, vrijwilligerswerk of ondersteunende activiteiten. Hierdoor kunnen zij niet aan hun herstel werken, sociale contacten ontmoeten of ondersteuning krijgen.

“Twee jaar woonde ik in een psychiatrische instelling. Toen ik klaar was, moest ik nog dagbehandeling krijgen. Ik zou de reiskosten (van Hoek van Holland naar Delft) zelf moeten betalen. Ik had het geld niet. Daarom heb ik mijn behandeling niet af kunnen maken.” (vrouw, 28 jaar)

6. Het eigen risico is bij mensen met een beperking doorgaans volledig verbruikt

Mensen die langdurige zorg nodig hebben, betalen elk jaar 385 euro aan eigen risico bovenop de zorgverzekeringspremie, blijkt uit de verhalen van Rotterdammers. Ook dit zijn extra kosten, die mensen zonder beperking minder snel maken.

7. Bijkomende zorgkosten

Mensen met een beperking hebben naast hun reguliere zorgkosten, soms bijkomende zorgkosten. Een voorbeeld hiervan is de slechtziende Johan, die voor de keuze stond om ófwel zijn blindengeleidehond in te laten slapen ófwel een operatie laten uitvoeren, waarvoor hij 750 euro moest bijbetalen.

“Voor mijn hond krijg ik een soort kinderbijslag, voor zijn onderhoud. Dat is voor mijn hond 1180 euro per jaar. Maar nu de kosten (per jaar):

Verzekering	624 euro
Voer	200-250 euro
Dierenarts	70 euro
Vlooienband	60 euro
Hondenkapper (de hond is langharig)	60 euro

Hierbij zijn onvoorziene, bijkomende kosten, zoals een riem of kluifjes nog niet meegerekend. Ik houd per jaar 116 euro over, voor onvoorziene kosten.

Toen mijn hond een tumor kreeg, waren de kosten voor operatie 3500 euro. Zelf moest ik 21% betalen: 750 euro. Ik had mijn hond op dat moment drie jaar en had dat natuurlijk nooit kunnen ‘sparen’ van het geld dat ik voor het onderhouden van mijn hond kreeg. Het geld is dus voor een ideale situatie, maar niet als er iets mis gaat. Wanneer een rolstoel kapot gaat (ook een hulpmiddel), wordt dat gerepareerd. Maar een hond niet, dat moet je (voor een deel) zelf betalen.”

Een ander voorbeeld komt van Lisanne. Zij heeft een lichamelijke beperking en zit in een (elektrische) rolstoel. Zij leeft van een Wajong uitkering.

“Het is de hoeveelheid van extra kosten die het ‘m doen. Zoveel kost extra geld als je een beperking hebt, zoals een aangepaste woning. Maar tegelijkertijd is er veel versoberd de laatste jaren.”

	Kennis met minimuminkomen	Lisanne
Inkomen per maand	1654 (exclusief vakantiegeld)	999 (exclusief vakantiegeld)
Zorgverzekering per jaar	0-385	385
Woning per maand	250	359
Overig te besteden	1019-1404	255

Dit zijn slechts twee voorbeelden van situaties waarin mensen met een beperking terecht kunnen komen. De mensen die we spraken, hebben allen een ander verhaal. Maar duidelijk is, dat mensen met een beperking met een laag inkomen, het financieel zwaar hebben.

Maatschappelijke en mentale gevolgen van gebrek aan financiën

Gevolgen

Niet mee kunnen doen in de samenleving

Rotterdammers vertellen dat hun wereld, door hun gebrek aan financiële middelen, erg klein is. Mensen kunnen niet meer een avondje uit en moeten een smoes verzinnen. Deelnemen aan verenigingen is te duur. Mensen hebben geen geld voor cadeautjes op een verjaardag en gaan daardoor niet. Ook digitale communicatie of contact via de telefoon is niet voor iedereen met weinig geld haalbaar. Sociale contacten onderhouden is, kortom, voor alle geïnterviewde mensen lastig.

“Mijn wereldje is erg klein. Zeker ook in combinatie met mijn beperking. Ik kan niet uitgaan, niet naar een sportschool. Ik kan geen cadeau kopen voor een vriendin. Het OV is te duur om ergens te komen.” (vrouw, 28 jaar)

“Ik leef heel zuinig; doe de kachel nauwelijks aan. Ik kies ervoor op veel zaken te bezuinigen, maar in sociale contacten te investeren. Maar dat kan alleen doordat ik net iets boven bijstandsniveau zit.” (vrouw, 57 jaar)

“Het hebben van geld maakt deelname aan clubs, en cultureel leven mogelijk. Door creatief en inventief te zijn, kan je een plezierig leven leiden. Maar het kost veel gedoe en tobben om dat voor elkaar te krijgen.” (man, 67 jaar)

Het hebben van weinig geld heeft effect op de eenzaamheidsgevoelens van mensen met een beperking, blijkt ook uit een onderzoek van Nivel.[25] Daaruit blijkt dat 28% van de mensen met een ernstige lichamelijke beperking (zeer) sterk eenzaam is. (Zeer) sterke eenzaamheid komt vaker voor bij mensen met een lichamelijke beperking die geen vrijwilligerswerk doen en minder vaak contact hebben met hun buren.

Angst

Er heerst veel angst voor de toekomst. Dat komt doordat mensen met een beperking elke maand bang zijn niet het einde van de maand te halen met hun geld, dat als er iets kapot gaat zij dat niet kunnen vervangen, of dat zij zorg nodig zullen hebben en dat niet kunnen betalen. Die voortdurende angst zorgt voor stress.

[25] Nivel (2016) *Participatiemonitor 2015*

“Elke maand moet ik de eindjes aan elkaar knopen en hopen dat er niets kapot gaat, of dat ik therapie nodig heb en zou moeten reizen. Dan kom ik in de problemen.” (vrouw, 28 jaar)

“Ik maak me veel zorgen over hoe het verder moet. Wat als ik de huur straks niet meer kan betalen? Ik heb ook autisme en moet niet te veel stress hebben, maar ik heb veel stress van mijn financiële positie.” (vrouw, 31 jaar)

“Wat wel erg moeilijk is, is de angst die er vaak is, voor het UWV. Ik wil niet in hun radar komen. Voor hun brieven, ben ik doodsbang. Je bent volledig afhankelijk. Maar ik ben nu 57, dus ze zullen me wel niet snel meer lastig vallen.” (vrouw, 57 jaar)

(...) “Je hebt dan echt je handen vol aan gewoon je dag door te komen. Je bent bang. En dan jaagt het hebben van weinig geld en alle regels extra angst aan. Het wordt ook vaak niet begrepen dat je niet kunt werken, omdat het in je hoofd zit.” (vrouw, 57 jaar)

Psychisch welbevinden

De mensen die de Brede Raad 010 heeft gesproken, geven aan dat het hebben van weinig geld een negatief effect heeft op hun psychisch welbevinden: mensen voelen zich eenzaam, depressief en verdrietig. Het maakt hen moedeloos.

“Ik kan niet meer doen wat ik deed of wat ik wil. Ik zit veel thuis en voel me soms erg eenzaam.” (man, 60 jaar)

“Ik blijf veel binnen. Ik kan de kosten van Trevvel niet betalen.” (man, 61 jaar)

“Ik kan niet doen wat mijn vrienden wel kunnen. Ik kan niet mee stappen, geen filmpje pakken. Ik blijf daarom altijd thuis.” (man, 31 jaar)

“Ik ben erg vaak verdrietig. Ik heb nu medicijnen tegen een depressie. Ik kan er toch niets aan doen dat niemand mij wil aannemen?” (vrouw, 55 jaar)

“Mijn financiële positie heeft veel effect op mijn leven. Ik ben veel alleen, zie niet veel mensen. Mijn zoon woonde bij me, maar door de kostendelersnorm is hij verhuisd. Ik mis hem erg.” (vrouw, 56 jaar)

“Ik ga nergens naar toe. Ik kan het toch niet betalen.” (man, 61 jaar)

“Mensen met psychische kwetsbaarheid komen tot weinig; zijn geneigd de hele dag in hun bed te blijven. De financiële lastigheid versterkt dat: Je kan niks nieuws kopen, alles is tweedehands. Mensen schamen zich voor hun kleiding. Je kan ook niet naar een sportschool, wat effect heeft op je psyche. Je kan niet naar iemand toe, je kan je kinderen niets geven. Alles kost geld. Je kunt ook niet op een terrasje een kop koffie drinken. Het belemmert herstel. Wat herstel ondersteunend is, zijn sociale contacten en iets leuks voor jezelf kunnen doen. Dat zorgt er voor dat je je weer mens kan voelen.” (vrouw, 57 jaar)

Schaamte

Mensen die weinig inkomen hebben, schamen zich hiervoor en praten er liever niet over. Daardoor blijft het onderwerp verborgen.

“Ik kan niet afspreken met vriendinnen om iets leuks te doen. Ik schaam me ervoor te moeten zeggen dat ik geen geld heb. Daarom verzin ik een smoes.” (vrouw, 56 jaar)

“Ik voel me soms een crimineel als ik een regeling aan wil vragen. Dat is niet prettig.” (man, 60 jaar)

Conclusie en advies

Mensen met een beperking die niet regulier werken, ervaren een slechte financiële positie, achteruitgang in de afgelopen vijf jaar en een achterstand ten opzichte van mensen zonder beperking. Zij ervaren geen ‘behoorlijke’ levensstandaard. Sterker nog, door hun financiële positie verslechtert hun gezondheid, ervaren mensen veel stress, en gaan zij minder of niet meer de deur uit. Schaamte voor hun gebrek aan financiën zorgt er voor dat het probleem niet aan de oppervlakte komt.

De Brede Raad 010 vindt het belangrijk dat de gemeente Rotterdam inzet op preventie, opdat mensen met een beperking niet in schulden terecht komen. Rotterdammers hebben aangegeven vaak op het randje van schulden te balanceren.

De Brede Raad 010 maakt zich grote zorgen om deze mensen. Om een begin te maken met het verbeteren van de financiële positie van mensen met een beperking én invulling te geven aan het VN Verdrag inzake de rechten van mensen met een beperking, adviseert de Brede Raad 010 de gemeente Rotterdam om:

1. Een integrale aanpak op te zetten om de financiële positie van mensen met een beperking te verbeteren en regie te houden bij de opzet en uitvoering. Hierbij denkt de Brede Raad 010 ten minste aan de aanpak van armoede, schulden, de Participatiewet, het Preventie Akkoord Gezond 010, de bijzondere bijstand en zorg, welzijn en jeugdhulp.

2. Een onderzoek in te stellen naar de bredere context van de financiële situatie van Rotterdammers met een beperking, om een helder en realistisch beeld te krijgen van de financiële positie van Rotterdammers met een beperking of chronische ziekte. Neem daarbij zowel de harde (om hoeveel mensen gaat het) als de zachte kant mee (wat zijn de psychische/fysieke gevolgen voor mensen met een beperking).
   Stel daarbij een controlegroep in van mensen zonder beperking op bijstandsniveau om de verschillen tussen beide groepen te analyseren. Neem de uitkomsten als uitgangspunt voor toekomstig gemeentelijk beleid.

3. Een focusgroep van ervaringsdeskundigen samen te stellen die het hele financiële en sociale beleid bekijkt met het oog op de effecten voor mensen met een beperking en hier advies op geeft. Kies als ervaringsdeskundigen een gemêleerde groep van mensen met een chronische ziekte, lichamelijke beperking, zintuiglijke beperking, psychische kwetsbaarheid en verstandelijke beperking. Borg de betrokkenheid van deze focusgroep in de werkwijze van de gemeente bij de visievorming van beleid. De Brede Raad 010 denkt hier graag in mee.

4. De mogelijkheden te onderzoeken om (zones) vrij reizen te maken voor mensen met een beperking die geen reguliere arbeid hebben, waardoor zij toch naar sociale gebeurtenissen kunnen, vrijwilligerswerk kunnen doen of naar hun medische afspraken kunnen.

5. Een financiële tegemoetkoming te creëren door:
    a. De afvalstoffenheffing volledig kwijt te schelden met ingang van 2021
    b. Een pakket samen te stellen met een vast bedrag, waarin tegemoetkomingen zitten die met maatwerk in te vullen zijn per persoon. De ene persoon zal immers meer baat hebben bij een mantelzorgcompliment, de ander bij een tegemoetkoming op de zorgverzekering. De Brede Raad 010 denkt hier graag in mee.

6. Zorg te dragen dat binnen de specialistische zorg meer en eerder aandacht is voor de financiële situatie van mensen.

7. Binnen het beleid over armoede meer in te zetten op begeleiding bij de financiële situatie van ouders met psychische problematiek of een verstandelijke beperking wanneer zij kinderen hebben.

8. De meerkosten van de hogere huur voor een aangepaste woning te vergoeden uit de Bijzondere Bijstand.

9. Een netwerk op te zetten voor het signaleren van problemen waar mensen met een beperking tegenaanlopen in het deelnemen aan de maatschappij. Dit netwerk kan bestaan uit hulpverleners, organisaties, maar vooral ervaringsdeskundigen.

De Brede Raad 010 gaat graag met de gemeente Rotterdam in gesprek over dit advies en over hoe we kunnen toewerken naar een gelijkwaardige uitgangspositie voor alle Rotterdammers, met en zonder beperking.

